Alene i forbudte tanker – utredning av en hjelpelinje for personer med seksuelle følelser for barn

Forord

Redd Barna har gjennomført pilot- og forebyggingsprosjektet *Alene i forbudte tanker* for å utrede behovet og mulighetene for å opprette en lavterskel hjelpelinje for personer med seksuelle følelser for barn. Gjennom å samle erfaringer og kunnskap fra eksisterende hjelpetilbud i andre land, samt norske fagfolks vurderinger, ønsket vi å belyse hvordan et slikt tilbud best kan tilrettelegges i Norge.

Prosjektet startet opp i januar 2016 og ble avsluttet i september 2017. Silje Berggrav, som har gjennomført en rekke lignende kartlegginger for Redd Barna, har vært prosjektleder. Hun har underveis fått god bistand og innspill fra konsulent Pia Lang-Holmen. Fra Redd Barna har Silje Vold, Kaja Hegg, Stina Hamberg og Thale Skybak bidratt med innspill i rapportens sluttfase.

Takk til alle informantene som stilte opp i rapporten og bidro til nytt, viktig nybrottsarbeid. Prosjektet har allerede ført til bevilgning over statsbudsjettet 2018 til å starte arbeidet med å opprette en hjelpelinje i løpet av 2018 . Vi vil også takke Extra Stiftelsen for finansiering av prosjektet.

Sammendrag

Redd Barna fikk i desember 2015 midler til å gjennomføre pilot- og forebyggingsprosjektet *Alene i forbudte tanker* for å utrede behovet og mulighetene for å opprette en lavterskel hjelpelinje for personer med seksuelle følelser for barn. Den primære målgruppen er barn og unge, og målet er å styrke deres beskyttelse mot seksuelle overgrep.

Prosjektet har avdekket en viktig mangel blant de eksisterende forebyggingstiltakene: tiltak for å hjelpe personer med seksuelle følelser for barn med å håndtere sine følelser og kontrollere sin adferd – *før* de begår overgrep. En gjennomgang og analyse av evalueringer av slike tjenester i utlandet, faglitteratur samt intervjuer med relevante norske fagmiljøer ble oppsummert i en rapport, som sterkt underbygget behovet for en

lavterskel hjelpetjeneste i Norge. Det var bred enighet i de norske fagmiljøene om at en hjelpelinje som er godt markedsført og ledsaget av en informativ nettside, kan ha potensial til å nå personer som er motivert for behandling og dermed bidra til forebygging av overgrep.

Funn fra rapporten ble brukt av Redd Barna i påvirkningsarbeid opp mot Opptrappingsplanen mot vold og overgrep (2017-2012) samt høringsprosessen knyttet til statsbudsjettet for 2018. Dette førte til at det ble avsatt 3 millioner kroner i statsbudsjettet til å utrede og pilotere en hjelpelinje – et svært positivt og konkret resultat av dette innovative prosjektet.

Målsetting, målgruppe og bakgrunn for prosjektet

Det overordnede målet for prosjektet har vært å beskytte barn og unge mot seksuelle overgrep gjennom å utrede behovet og mulige modeller for en hjelpelinje der potensielle overgripere kan henvende seg, møte kompetente hjelpere og få tilbud om behandling. Mens direkte målgrupper for selve hjelpelinjen vil være personer med seksuelle følelser for barn, er den primære målgruppen for Redd Barna barn og unge og deres beskyttelse mot seksuelle overgrep.

Erfaring tyder på at en betydelig andel av de som begår seksuelle overgrep mot barn og unge, forgriper seg på flere – i noen tilfeller flere titalls ofre[1]. Det er grunn til å anta at den forebyggende effekten av å nå bare et fåtall potensielle overgripere, kan være stort. Studier viser også at en tredel av overgrep mot barn under 18 år begås av jevnaldrende, og at ni av ti unge overgripere vil slutte å forgripe seg på barn hvis handlingen blir møtt med en hensiktsmessig konsekvens.[2] En lavterskel rådgivningstjeneste vil derfor kunne ha et stort forebyggende potensial overfor unge overgripere.

Prosjektet har sitt utgangspunkt i at mens tiltak for å beskytte barn mot seksuelle overgrep i stor grad er fokusert på å gi barn og voksne kunnskap og veiledning for å beskytte seg selv og kunne avdekke når overgrep skjer, finnes i dag ingen lavterskeltilbud for å nå potensielle utøvere før de begår overgrep, heller ikke noen kvalitetssikret nettside rettet mot mennesker med seksuell interesse for barn.

I Stortingets *Opptrappingsplan mot vold og overgrep (2017-2021)* beskrives viktigheten av behandling rettet mot personer som begår seksuelle overgrep. Det slås fast at regjeringen vil utvikle og forbedre behandlingstilbudet for både voksne og unge som har begått overgrep. Paradoksalt nok finnes det ikke noe tilbud til personer med seksuelle følelser for barn, *før* de begår overgrep. Her ligger Norge langt bak andre europeiske land. Både Tyskland, Storbritannia, Nederland, Sverige og Danmark har slike tilbud. Evalueringer viser at innringere som har fått hjelp via tjenestene, opplever en økt erkjennelse av at de har en problematisk atferd, økt forståelse av at atferden kan kontrolleres og økt evne til å ta i bruk teknikker og strategier for å håndtere seksuelle fantasier og atferd knyttet til barn.

Den vanligste tilnærmingen til forebygging av seksuelle overgrep mot barn har vært skolebaserte undervisningsprogrammer – med fokus på å styrke barns evne til å si nei, si fra og beskytte seg selv. Evalueringer av slike programmer viser at de kan bidra til økt

kunnskap og ferdigheter blant barn, men at de ikke nødvendigvis fører til en reduksjon i antall overgrep.[3] En kunnskapsoversikt om forebygging av fysiske og seksuelle overgrep mot barn fra NKVTS understreker behovet for å utvide fokus for forebygging av seksuelle overgrep mot barn fra en ensidig tilnærming som retter seg mot barn og ungdom, til å prøve ut andre tiltak rettet mot foreldre, fagfolk og befolkningen generelt.[4] Rapporten peker også på at det lenge har vært et behov for å utvikle forebyggende programmer rettet mot potensielle overgripere.

Fagfolk som jobber med personer som har seksuelle følelser for barn, forteller at fordi denne lidelsen er så skambelagt, oppleves terskelen for å søke hjelp som svært høy for mange. Offentlig stigmatisering fører også til at personer med seksuell interesse for barn, unngår å be om hjelp, enten fra helsevesenet eller fra venner og familie. Selvforakt, sosial isolasjon og ensomhet kan også føre til sviktende kontroll over seksuelle impulser, noe som kan bety økt risiko for overgrep mot barn.[5]

Rapporten beskriver hvordan en lavterskel hjelpelinje kan bidra til å fylle dette rommet, ved å henvende seg direkte til målgruppen med et språk som er både tydelig og ikke-fordømmende. For å beskytte barn mot seksuelle overgrep, er det nødvendig å sette inn forebyggende tiltak overfor personer som har seksuelle fantasier om barn, *før* de skader barn.

Prosjektgjennomføring og metode

Vi gjennomførte et tyvetalls intervjuer med norske fagmiljøer, inkludert Kripos, Institutt for klinisk sexologi og terapi (IKST), Nasjonalt kunnskapssenter for vold og traumatisk stress (NKVTS), Regionalt ressurssenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) Midt og Nord, Statens barnehus, V27, Kompetansesenter for sikkerhets-, fengsels- og rettspsykiatri (SIFER) ved Oslo universitetssykehus og St. Olavs Hospital, samt eksisterende hjelpelinjer som Kors på halsen og Sex og Samfunn.

Videre hentet vi dokumentasjon fra forskningsrapporter, evalueringer og informasjon produsert av organisasjoner som drifter hjelpelinjer i andre land. I tillegg har vi besøkt og drøftet erfaringer med teamet bak den danske hjelpelinjen Bryd Cirklen, som ble opprettet av Sexologisk Klinik i 2006, og markedsføres i samarbeid med danske Red Barnet. Oversikt over informantene er oppført bakerst.

Prosjektet dro stor nytte av et sett omfattende retningslinjer/verktøykasse for opprettelse av en hjelpetelefon for voksne med seksuelle følelser for barn, utviklet av rådgivningstjenesten Stop it Now![6] Verktøykassen bygger på evalueringer av to hjelpelinjer, en i Storbritannia og en i Nederland, samt konsultasjon med lignende tjenester i Tyskland og Finland.

Prosjektet avdekket bred enighet i de norske fagmiljøene om at en lavterskel hjelpelinje vil bidra til å utvide og styrke en bredere, helhetlig folkehelsestrategi ved å rette seg også mot personer som ikke er kjent for myndighetene, *før* overgrep har skjedd, og på den måten bidra til reduksjon i seksuelle overgrep mot barn.

I tillegg til å dokumentere behovet, belyser rapporten ulike modeller for en slik tjeneste i en norsk kontekst. Det skisseres hvilke funksjoner hjelpelinjen kan ha, samt tjenestens mål og delmål. Videre drøftes hvem som bør være i hjelpelinjens målgruppe(r), særlig knyttet til om tjenesten skal rette seg både mot unge og voksne, og om målgruppen skal utvides til også å omfatte pårørende og folk som er bekymret for andres atferd, samt fagpersoner med behov for råd og veiledning.

For å kunne møte de skisserte målsettingene, drøfter rapporten hvilken kompetanse de som betjener hjelpelinjen bør ha. Rapporten belyser ulike løsninger for tilgjengelighet og åpningstid, samt faktorer som bør vurderes i markedsføring og informasjonsarbeid. Det drøftes også hvordan hjelpetjenesten kan forankres og driftes. Rapporten belyser fordeler og ulemper med offentlig kontra privat forankring, men tar ikke stilling til om tilbudet bør etableres som en frittstående tjeneste eller tilknyttes en eksisterende organisasjon/tjeneste.

Rapporten er gjort tilgjengelig digitalt, som ble ansett som den mest hensiktsmessige og økonomiske løsningen, da den i første rekke er rettet mot landets fagmiljøer og beslutningstakere.

Det har ikke vært vesentlige avvik mellom fremdriftsplanen i prosjektsøknaden og den faktiske gjennomføringen. Prosjektet ble søkt forlenget fra desember 2016 til 2017. Rapporten var bortimot ferdigskrevet på nyåret 2017, men Redd Barna ønsket en grundig gjennomgang og kvalitetssikring før lansering. På grunn av en rekke andre aktiviteter våren 2017 i Redd Barna ble lansering lagt til slutten av september. Dette var også ansett som et strategisk tidspunkt for å kunne påvirke opp mot statsbudsjettet 2018.

Tidlig i prosjektfasen (juni 2016) sluttet daværende rådgiver på vold og overgrep i Redd Barna, og nåværende rådgiver Silje Vold begynte først i stillingen 1. februar 2017. Dette gjorde at oppfølgingen fra Redd Barna var noe mangelfull i denne overgangsperioden. Prosjektleder søkte derfor om å omdisponere noe midler til å lønne Pia Lang-Holmen, en konsulent med bred kompetanse på fagfeltet, som bisto med faglige råd, deltakelse i noen intervjuer og innspill til selve rapporten. Silje Vold bisto våren 2017 med å ferdigstille prosjektet.

Resultater, vurdering av effektmål og resultatvurdering

Før rapporten ble ferdigstilt, laget Redd Barna et kort oppsummeringsnotat som ble delt med Justiskomiteen i forbindelse med behandlingen av Opptrappingsplanen mot vold og seksuelle overgrep (2017-2021). Rapporten ble lansert i form av en kronikk[7] i samarbeid med RVTS Midt, som kom på trykk og digitalt i Aftenposten 28. september 2017, samt mediedekning i blant annet NRK, NTB (inkludert en rekke lokalaviser) og P4. P4 utfordret politikere, og stortingspolitikere fra Ap og FrP lovet at de ville følge saken videre i Helse- og omsorgskomiteen på Stortinget.

Kun få uker senere kom det enda mer konkrete resultater: 3 millioner kroner i statsbudsjettet til å utrede og pilotere en hjelpelinje – et svært positivt resultat av dette innovative prosjektet. En så rask og konkret oppfølging underbygger viktigheten av

dette prosjektet, som også gjenspeiles i flere medieoppslag det siste året om at Norge er det eneste landet i Norden uten et slik lavterskeltilbud.[8]

Prosjektets tema har vært noe utfordrende for Redd Barna, da organisasjonen har sin kjernekompetanse og mandat knyttet til barns rettigheter, og ikke tidligere har gjennomført prosjekter med fokus på voksne personer som begår overgrep. Det var også viktig for Redd Barna å kommunisere tydelig ut mot media og i forbindelse med lanseringen at Redd Barna ikke så det som hensiktsmessig at organisasjonen selv skulle drive et slikt tilbud, men gjerne kunne bidra inn i en prosess med sin fagekspertise. Prosjektet har tilført organisasjonen viktig kunnskap og kompetanse som vil være til stor nytte i Redd Barnas videre påvirkningsarbeid og ikke minst inn i arbeidet med å opprette en slik hjelpelinje.

Oppsummering, konklusjon og videre planer

Dette prosjektet har vært et viktig første skritt for å få opprettet et hjelpetilbud for mennesker som står i fare for å begå seksuelle overgrep mot barn. Ved å opprette et slikt tilbud vil man ha større mulighet til å nå ut til potensielle overgripere og tilby dem profesjonell hjelp og mulig behandling, og dermed bidra til å forebygge overgrep mot barn.

I forbindelse med behandlingen av statsbudsjettet og tildeling av midler til opprettelsen av en hjelpelinje i budsjettavtalen mellom regjeringspartiene og Krf, hadde Redd Barna dialog med Helsedirektoratet for å dele erfaringene fra arbeidet med rapporten. Det ble arrangert et møte med diskusjon knyttet til lokalisering og fremdrift, samt en mulig konferanse tidlig i 2018 for å samle aktørene på feltet og drøfte hvordan prosessen videre best kan organiseres. Redd Barna sendte også et brev til Helse- og omsorgsdepartementet i januar 2018 hvor det ble uttrykt glede over bevilgningen, samt foreslått at midlene ble disponert av Helsedirektoratet, med Redd Barna som bidragsyter inn i en referansegruppe og/eller styringsgruppe.

Rapporten vil brukes videre i Redd Barnas arbeid for å bekjempe seksuelle overgrep mot barn, og vil være et viktig verktøy for å spre kompetanse i ulike fagmiljøer. Kunnskap fra prosjektet vil inngå som en del av Redd Barnas rettighetsarbeid og inkluderes i vårt høringsarbeid, foredragsvirksomhet og i øvrig nettverksarbeid der vi arbeider for å styrke barns rett til beskyttelse mot seksuelle overgrep.

Fotnoter og referanser

1 Eksempelvis ble den såkalte "Lommemannen" dømt for overgrep mot 66 unge gutter.
2 http://sor.rvts.no/no/nyhetsarkiv/2013/Unge+overgripere+m%C3%A5+kartlegges.9UFRrQZt.ips
3 Butchart, A., Harvey, A. P., Mian, M., & Fürniss, T. (2006). Preventing child maltreatment: A guide to taking action and generating evidence. Geneva: World Health Organization and International Society for Child Abuse and Neglect. MacMillan, H. L., Wathen, C. N., Barlow, J., Fergusson, D. M., Leventhal, J. M., & Taussig, H. N. (2009). Interventions to prevent child maltreatment and associated impairment. The Lancet, 373, 250-66. Mikton, C. & Butchart, A. (2009). Child maltreatment prevention: A systematic review of reviews. Bulletin of the World Health Organization, 87, 353 - 61. Wurtele, S. K.

(2009). Preventing sexual abuse of children in the twenty-first century: Preparing for challenges and opportunities. Journal of Child Sexual Abuse, 18, 1-18.
4 Glad, K.A., Øverlien, S. C. Og Dyb ,G. (2010). *Forebygging av fysiske og seksuelle overgrep mot barn. En kunnskapsoversikt*. Oslo: NKVTS
5 Jahnke, S. & Hoyer, J. (2013). Stigmatization of People with Pedophilia: A Blind Spot in Stigma Research, International Journal of Sexual Health, DOI:10.1080/19317611.2013.795921.
6 NatCen Social Research: Prevention Preventing child sexual abuse by helping adults to manage their own behaviour: Establishing a helpline.
http://www.stopitnow.org.uk/files/toolkit_for_csa_prevention_helpline.pdf
7 Aftenposten (2017): «Jeg er redd for å fortelle at jeg har seksuelle følelser for barn» | Skybak, Tennfjord og Hermstad
8 VG (januar 2017): Norge eneste land uten hjelpetelefon for pedofile; NRK (desember 2017): Pedofili – det siste tabuet